

Fv. 353 Rugtvedt-Surtebogen, hensyn til fiskeførende bekker

Statens vegvesen, juni 2020

Bakgrunn og oppdrag

Det er utarbeidet reguleringsplan for fv. 353 strekningen Rugtvedt-Surtebogen. På denne strekningen krysser fylkesvegen flere viktige sjøørretbekker. De aktuelle bekkene er Findalsbekken, Havreåkerbekken og Søtholtbekken. Reguleringsplanen gir en fyldig beskrivelse av planens virkninger på naturmangfold, her under forholdet til fisk.

Ved førstegangsbehandling av reguleringsplanen 23.04.2020 vedtok Formannskapet i Bamble følgende i punkt 5:

I høringen utarbeides et eget Notat i samarbeid med Miljørådgiver med mål om best mulig sikring av bekkeutløp og fiskevandring.

Dette notatet besvarer dette punktet. Notatet gir først generell informasjon om kunnskapsstatus og omtaler deretter bekkene, én etter én. Til slutt sies litt om miljøoppfølging før det konkluderes.

Kunnskapsgrunnlag

Det ble gjennomført en konsekvensanalyse for veistrekningen (daværende riksveg 353) i 2002 [1]. Her omtales Findalsbekken og Skjerkebekken (se omtaler under). Det konkluderes med at brukrysnin-ger kan sikre oppgang av fisk, men at kantsoner kan bli berørt. I planbestemmelser (2005) er bekkene omhandlet som spesialområder.

I forbindelse med nytt reguleringsplanarbeid for fylkesvegen gjorde konsulentfirmaet Multiconsult med underleverandør naturmiljøvurdering med nytt feltarbeid [2]. Dette styrket kunnskapsgrunn-laget vesentlig. Ferskvannskartlegging ble gjennomført og det fokuseres her på alle de tre aktuelle bekkene. Findalsbekken og Søtholtbekken karakteriseres som sikre sjøørretbekker. Havreåkerbekken karakteriseres som en mulig sjøørretbekk, og det refereres til at NJFF omtaler bekken som sjøørretbekk. Multiconsult utførte også kartlegging knyttet til planlagt bekkelukking av det nederste avsnittet av Havreåkerbekken.

Til planbeskrivelsen utførte konsulentselskapet Asplan Viak vurdering av planens virkning, basert på grunnlaget fra tidligere registrering.

Findalsbekken, verdi og planvirkning

Konsekvensanalyse 2002 beskriver Findalsbekken som en av de viktigste gytebekkene for sjøørret i Grenland, og vurderer verdien som regional. Det påstås at 95 % av Frierfjordens sjøørret gyter i denne bekken. Vurderingen er opprettholdt i arbeidet med ny reguleringsplan (regional verdi/stor verdi). Ny fv. 353 vil krysse over Findalsbekken på samme sted som dagens bru, da den går i bru over eksisterende fv. 353. Krysningspunktet ligger innenfor tidevannssonen, men denne sonen har grunnet

omfattende kanalisering mot utløpet ikke veldig stor verdi som funksjonsområde for fisk. En ny bru på lokalvegnettet (Roverudbrua) vil bygges umiddelbart oppstrøms fv. 353, og beslaglegger kun en ubetydelig del av kantsonen. Tiltakene ved Findalsbekken er vurdert å gi ubetydelig til noe forringing av funksjonsområder, og vandringsmuligheten for fisk opprettholdes på dagens nivå.

Havreåkerbekken, verdi og planvirkning

Bekken er ikke omtalt i konsekvensanalysen fra 2002. Kartlegging i forbindelse med ny reguleringsplan viser at Havreåkerbekken er en liten sjørrretbekk med et relativt beskjedent nedbørsfelt. Leveområdene for fisk er i all hovedsak begrenset til de nederste 300-500 m. Steinkulvert under riksveien og en mindre (eldre) veg kan være vandringshindere på lav vannføring, men hindrer trolig ikke gyting i oppstrøms partier på høyere vannføring. Det er få sikre kilder som kan bekrefte bekkens eksakte verdi. Ut fra habitatkvaliteter virker det som bekken har et betydelig potensial, men likevel beskriver noen kilder at det er begrenset forekomst av fisk her. Dette kan skyldes historiske ugunstige forhold, evt. i kombinasjon med noen delvise vandringshindre i bekkens midtparti. Bekken vurderes i planbeskrivelsen til å ha noe til middels verdi. I tilleggsvurderingen er verdien imidlertid også beskrevet som middels til stor der potensial vektlegges.

Grunnen til at det ble utført en tilleggsvurdering av bekken var at det visste seg at valgt vegløsning ville medføre behov for lukking av de nederste 60 til 70 m av bekken [3]. Her vil det gå tapt partier med gytegrus innenfor en strekning der bekken går i stryk vekslende med kulper. Trær og kvistvaser skaper variasjon. Det er en kantsone på strekningen, men inngrepet i naturtypelokaliteten «Havreåkerbekken» (som omfatter et skogområde på sørsiden av bekken) er lite. Inngrepet er i nedre deler av bekken, der verdien er høyest. Dette gir en forringing av dagens habitat. Det er forutsatt i reguleringsplan at det skal legges til rette for frie vandringsveger og naturlig substrat i hele kulvertens lengde. Tilleggsnotatet viser at en bekkelukking som foreslått kan opprettholde fiskens vandringsmulighet, f.eks. gjennom å bygge enkle kulpetrapper inne i kulverten. Det er også levert en enkel skisse på dette.

Den omlagte delen av bekken blir sterkt forringet, da den lukkes. Dette er vurdert som «noe til betydelig miljøskade for delområdet». Dette må da gjelde kun den berørte delen (ikke hele bekken). Dette understrekes av vurderingen i tilleggsnotatet «De viktigste oppvekst- og gyteområdene finnes oppstrøms i bekken og disse er i dagens situasjon mindre tilgjengelige grunnet delvis menneskeskapte og naturlige barrierer». Med høyere verdi (grunnet potensialvurderingen), som lagt til grunn i tilleggsvurderingen, vil planvirkningen bli noe mer negativ enn forutsatt i planbeskrivelsen. En liste med avbøtende og kompensierende tiltak er foreslått i tilleggsnotatet. Dette er tiltak som går utenfor det området som påvirkes av vegprosjektet. Multiconsult vurderer at gjennomføring av slike tiltak kan bety at planen ikke levner vesentlige negative virkninger for bekken.

Søtholtbekken (Skjerkebekken), verdi og planvirkning

Konsekvensanalysen fra 2002 beskriver Skjerkebekken som en gytebekk for sjørrret. Denne vurderingen opprettholdes i ny reguleringsplan. Bekken er en sjørrretbekk med middels stor vannføring og med gyteforhold i de nederste 500 m. Bekken vurderes å ha middels til stor verdi.

Veglinjen krysser gyte- og oppvekstområder for sjørrret nedstrøms dammene, det best tilgjengelige området for anadrom fisk. Foreslått bruløsning gjør at hydraulikken i elva, vandringsmuligheter og det akvatiske habitatet forøvrig ivaretas, men lystilgang reduseres og kantvegetasjon fjernes. Det kan

forventes en forringing av leveområder for fisk i anleggsperioden, men effekten av dette vil avta over tid og gi ubetydelige endringer. Utbedring av Skjerkebrua i tidevannsbeltet vil trolig ha små virkninger, som begrenser seg til anleggsperioden. Tiltaket er vurdert å gi noe miljøskade for delområdet.

Miljøoppfølging som er lagt til grunn (alle bekkene)

Reguleringsbestemmelsene 2.2 (dokumentasjonskrav), pkt. 1 (før bygge- og anleggsarbeidet igangsettes) bokstav a) sier det skal foreligge dokumentasjon av *Førundersøkelser av tilstanden til vassdragene Findalsbekken, Havreåkerbekken og Søtholtbekken.*

Reguleringsbestemmelsenes 4.2 (hensynssone bevaring naturmiljø, H560) bokstav a) sier følgende: *Hensynssone H560_1 og H560_4, H560_6 og H560_8 omfatter viktige naturtyper og kantsoner langs Hafrekerbekken, bekkedal ved Burvall og Søtholtbekken. Vegetasjonssoner langs bekkene skal primært bevares eller sekundært reetableres ved avslutning av anleggsarbeidet. Rekonstruksjon av skadd kantvegetasjon og eventuelle skader på elve-/bekkeleier skal skje i samarbeid med personell med kompetanse på hydrologi og vassdragsøkologi.*

Reguleringsbestemmelsenes 5.3 (Fysiske tiltak i vassdrag, søknadspliktig, #3) sier: *Vannmiljøet i vassdrag, herunder Findalsbekken, Havreåkerbekken og Søtholtbekken markert med bestemmelsesområde #3, skal ikke forringes som følge av tiltaket. For fysiske tiltak i vassdragene innenfor bestemmelsesområdene er det krav til søknad etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag. Under anleggsperioden skal det være kontroll med utslipp til vassdragene. Det er krav til undersøkelser/overvåking av vassdragene, før under og etter anleggsperioden.*

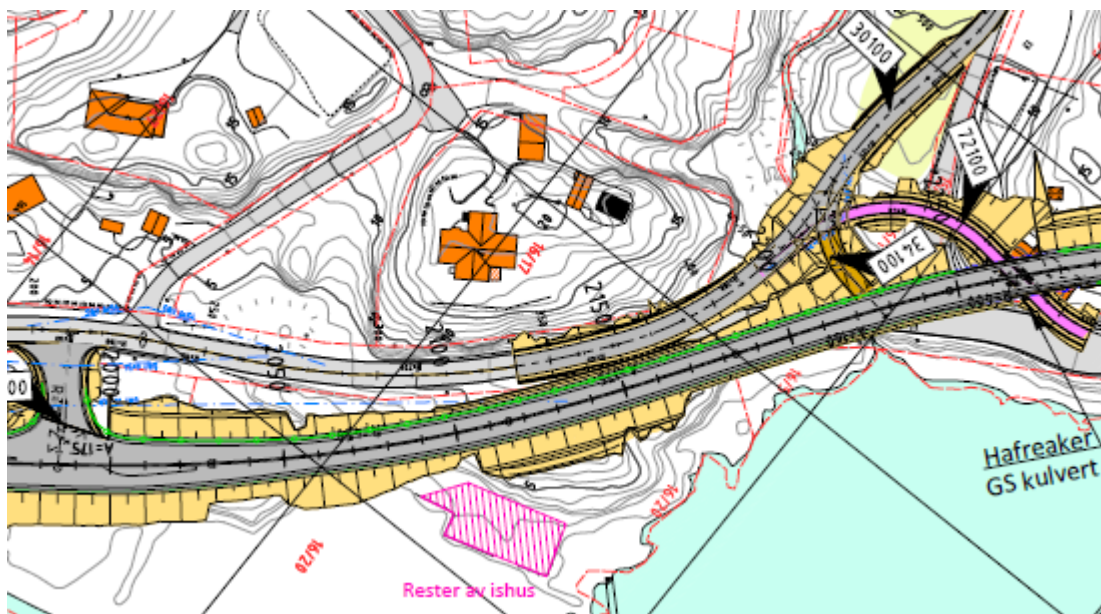
Førstnevnte (2.2) er viktig som referanse for anleggsperioden, slik at akseptabel tilstand bevares gjennom anleggsperioden. Bestemmelsenes 4.2 omfatter deler av kantsonen langs Havreåkerbekken og Søtholtbekken. For omleggingsområde ved Havreåkerbekken har denne bestemmelsen liten betydning. Den sistnevnte bestemmelsen innebærer, foruten krav om kontroll med utslipp og overvåking, også at det søkes etter forskrift om fysisk tiltak i vassdrag (forskrift til lakse- og innlandsfiskloven). Forskriftens § 1a sier at det *Uten tillatelse fra fylkesmannen eller fylkeskommunen er det forbudt å sette i verk: a) fysiske tiltak som medfører eller kan medføre fare for forringelse av produksjonsmulighetene for fisk eller andre ferskvannsorganismer*

Kvalitetskravet i bestemmelsen er at vannmiljøet i soner berørt av vegkrysningen ikke skal forringes. Dette må tolkes som en juridisk føring som sikrer at biologiske funksjoner har høyeste prioritet i videre planlegging, herunder at prosjektering av bekkelukking skjer uten at det skapes barrierer. I et anadromt vassdrag som dette, er det Fylkesmannen i Vestfold og Telemark som skal behandle søknad om forskrift om fysiske tiltak i vassdrag.

Det er utarbeidet en plan for ytre miljø (YM-plan) for prosjektet. Dette er et miljøoppfølgingsprogram som oppsummerer og risikovurderer alle potensielt miljøskadelige aktiviteter. YM-planen omtaler tiltak for å bevare verdiene i de tre bekkene, og henviser til kravet om å søke Fylkesmannen etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag. YM-planen er ikke juridisk bindende.

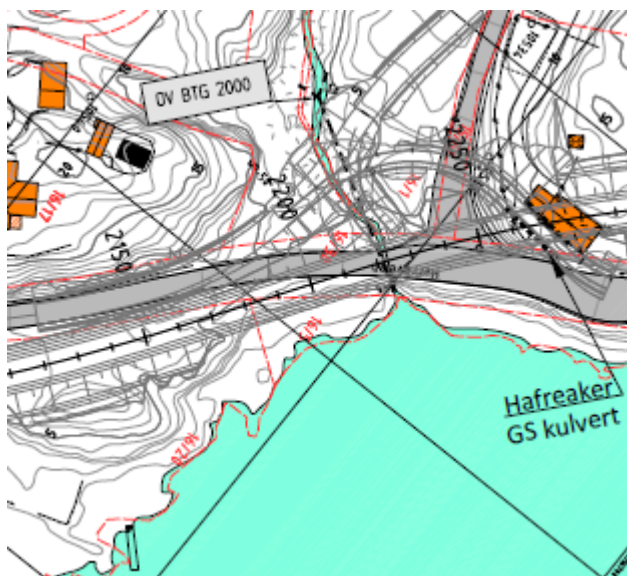
Alternativsvurdering ved Havreåkerbekken / Burvall

I gjeldende reguleringsplan for 2005 var ny veg planlagt med fylling ut i Findalbukta. Det ble ved grunnundersøkelser utført i 2018 påvist kvikkleire i dette området. Naturtypekartlegging som også ble gjennomført i 2018 ga flere interessante artsfunn, og det ble i rapporten sagt at en utfylling i dette området vil kunne være kritisk for disse artene. Av den grunn ble en løsning med fylkesvegen lagt på land vurdert, og det ble også ansett som den totalt sett beste løsningen. Konsekvensen var at Findal bedehus må innløses, men grunnforholdene og de viktige naturtypene i Findalbukta veide tyngst. Planlagt vegsystem er vist i figur 1.

Figur 1. Vegsystemet ved Findalbukta / Burvall.

Herumvegen går parallelt med fylkesvegen fram til krysset på Findal, slik den også gjorde i reguleringsplanen fra 2005. Denne skal også benyttes som en del av sammenhengende gang- og sykkelveg på strekningen, og ved Burvall er det planlagt en undergang for gående og syklende. Vegen som er vist med brun farge (34100) er adkomstveg for Statnett til Bamble transformatorstasjon på Herum. Denne ble bygd for 6-7 år siden, og det vil være helt nødvendig å komme fram med transport av transformatorer som må skiftes. Denne vegen vil være stengt til vanlig, men det vil være mulig å åpne rekkverket ved behov. Ankomst av transformatorer kommer fra Grenland havn på Vold, og transporten har behov for stor svingradius fra nord. Det ble vurdert flere alternative adkomster, blant annet via krysset på Findal, men det var ikke mulig å finne andre løsninger enn den valgte som innebærer at Havreåkerbekken må legges i rør, se figur 2.

Figur 2. Havreåkerbekken legges i 2000 mm rør på en strekning på 60-70 m.

Konklusjon

Til tross for at Havreåkerbekkens eksakte verdi som produksjonsbekk for sjøørret er noe usikker, vurderes kunnskapsgrunnlaget omkring planens virkninger og kritiske aktiviteter knyttet til anleggsfase og permanent fase som godt.

Det siste reguleringsplanarbeidet har lagt til grunn at inngrep ut i strandsonen utenfor Havreåkerbekkens utløp totalt sett er svært dårlig løsning, også for miljø. Dette medfører at en del av Havreåkerbekken må lukkes, med lokalt (i lukningsområdet) betydelig forringelse av bekkeløpet. Imidlertid vurderes bekkens funksjon som sjøørretbekk å kunne opprettholdes dersom røret prosjekteres på en «fiskevennlig måte» slik at fisk kan passere. Dersom det samtidig gjennomføres avbøtende tiltak som skissert av foreliggende fagnotat vil den negative virkningen av tiltaket på bekken være svært liten.

Reguleringsbestemmelsen 5.3 (Fysiske tiltak i vassdrag, søknadspliktig, #3) krever godkjenning av inngrep i denne bekk (og de andre to viktige bekkene) fra Fylkesmannen i Vestfold og Telemark. Dette legger til rette for at bekkelukkingen prosjekteres ved hjelp av fagfolk, og sikrer at Havreåkerbekken kan være tilgjengelig for sjøørret også etter gjennomføring av vegprosjektet.

Referanser

- [1] Konsekvensanalyse ikke prissatte konsekvenser rv. 353 Rugtvedt – Surtebogen, Asplan Viak 15. januar 2002.
- [2] Naturmiljøvurdering fv. 353 Rugtvedt – Surtebogen, Multiconsult 29. oktober 2018.
- [3] Ny fv. 353 Rugtvedt – Surtebogen. Naturmiljøvurdering ved bekkelukking i nedre del av Haavreåkerbekken, Multiconsult 08. mars 2019.